

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ОСОБЛИВОСТІ ВІДТВОРЕННЯ ТРУДОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ В СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ

Романець Р.В.

Науковий керівник: Березюк С.В. к.е.н., доцент, ВНАУ

У даній статті розглянуто стан та особливості процесу відтворення трудового потенціалу сільського господарства Вінницької області, охарактеризовано фактори, що на нього впливають та виявлено основні недоліки у відтворенні потенціалу праці сільського господарства.

Вступ. Дисбаланс попиту і пропозиції робочої сили на ринку праці, низький рівень оплати праці, занепад соціальної інфраструктури в сільській місцевості, неефективна державна допомога призвели до проблеми формування трудового потенціалу, його збереження та неефективного використання особливо в сільській місцевості. В ринкових умовах ця проблема стає ще актуальнішою, адже необхідно швидкими темпами підвищувати ефективність сільськогосподарського виробництва, що не можливе без наявності необхідної кількості висококваліфікованого трудового потенціалу.

Мета статті. Розглянути стан та особливості процесу відтворення трудового потенціалу в сільському господарстві.

Аналіз останніх досліджень. Серед вітчизняних економістів-теоретиків проблеми формування та використання трудового потенціалу досліджували Бажан Н., Богиня Д., Генкін В., Долішній М., Задорожний Г., Куценко В., Саблук П., Якуба К., та ін. Проте дане питання є не повністю врегульованим і потребує подальшого вивчення.

Виклад основного матеріалу. Різні вчені вкладають в поняття «трудова потенціал» неоднаковий зміст. Також існує велика кількість методологічних підходів до формування трудового потенціалу, основні з яких: політекономічний, демографічний, трудовресурсний та факторний. В основі політекономічного лежать виробничі відносини між працездатним населенням та тенденції динаміки народонаселення. Автори демографічного підходу зосереджують увагу на ролі та місці окремих поколінь у функціонуванні трудового потенціалу. У межах трудовресурсного підходу трудова потенціал визначається як відповідні трудові ресурси, які розглядають в єдності їх кількісного та якісного аспектів [1, с.29]. Факторний підхід, при визначенні якісної сторони трудового потенціалу, акцентує увагу на статеві-вікову структуру населення, освіту, професійну підготовку, соціально-економічних умовах, а головне на особистості працівника.

Отже, опираючись на різні підходи щодо трактування поняття «трудова потенціал» та особливості сільськогосподарського виробництва ми вважаємо, що трудова потенціал сільськогосподарського підприємства - це наявні та потенційні можливості його працівників забезпечити реалізацію цілей підприємства найраціональнішими витратами всіх виробничих ресурсів за умови впливу сприятливих соціально-демографічних, екологічних та економічних факторів. При цьому до основних факторів, які можуть вплинути на його діяльність, ми відносимо рівень освіти та її відповідність конкретній діяльності в аграрному секторі, практичний досвід у сфері сільського господарства, здоров'я робітника, мотивацію та умови праці, а також можливості вдосконалювати свої знання та вміння на даному сільськогосподарському підприємстві. Також слід відзначити, що зниження трудового потенціалу окремого робітника знижує трудова потенціал сільськогосподарського підприємства та сільського господарства в цілому.

Відтворення трудового потенціалу базується на відтворенні окремих категорій населення, що обґрунтовують сутність трудових ресурсів та трудового потенціалу в цілому. Відтворювальний цикл трудового потенціалу складається з етапів, які досить ґрунтовно описує Жибак М.М. на основі робіт Шаульської Л.В. Першим етапом на думку цих авторів є формування трудового потенціалу села, що забезпечується ефективною соціально-економічною політикою держави, яка формує високий рівень грамотності та освіченості сільського населення, духовну та фізичну культуру покоління.

Другим та третім етапами є відповідно збереження та розвиток трудового потенціалу, що базуються на сталому відтворенні життєвого потенціалу на селі, високою мотивацією до праці, трудовою та підприємницькою активністю в сільському господарстві. Четвертий етап - реалізація трудового потенціалу через продаж і купівлю найманої праці або започаткування власної справи підприємцями. Заключним етапом у процесі відтворення трудового потенціалу є його використання – споживання результатів праці працівників сільськогосподарських підприємств з метою отримання сільськогосподарської продукції, що характеризується високим рівнем продуктивності праці та підприємницькою активністю [2, с.23].

У Вінницькій області на початок 2009 року налічувалось 1660 тис. осіб з них – 812,6 тис. осіб міського населення та 847,4 тис. осіб сільського населення. Область має 1466 сільських населених пунктів та 29 селищ міського типу (рис.1).

Як бачимо за період з 1995 року в області як по сільському так і по міському населенні спостерігаються коефіцієнти природного скорочення населення, що свідчить про скорочення чисельності населення, особливо на селі. Найбільший коефіцієнт скорочення сільського населення був у 2005 році – -14,7, у 2008 році він становив -11,7, що вже є позитивною динамікою [3, с.391].

На відтворення фізичного здоров'я трудового потенціалу вирішальний вплив має соціальна політика держави в сфері охорони здоров'я. З наведеної таблиці 1 слідує, що кількість середнього медичного персоналу, що розраховується на 10 тис. населення на початок 2009 року зросла до рівня 1991 року.

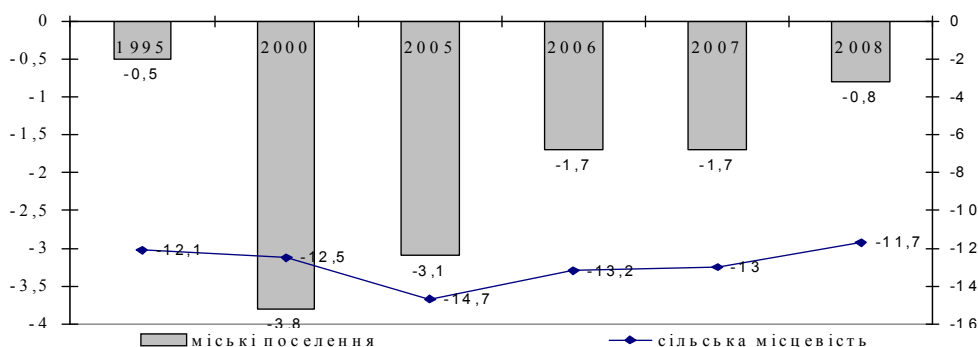

Рис.1. Загальні коефіцієнти природного приросту (скорочення) населення(на 1000 осіб наявного населення)

Проте загальна кількість лікарняних закладів зменшилась майже в 2 рази, відповідно зменшилась і кількість лікарняних ліжок. Вище наведена динаміка змін щодо кількості медичного персоналу та медичних закладів наводить на думку, що підвищилась якість надання медичних послуг населенню, за рахунок збільшення чисельності висококваліфікованих спеціалістів, впровадження новітнього обладнання та технологій, що застосовуються в процесі лікування. Разом з тим кількість лікарських амбулаторно-поліклінічних закладів, які знаходяться в основному в сільській місцевості у 2008 році зменшилась на 23[3, с.516]. Як відомо, можливість надання амбулаторно-поліклінічними закладами медичних послуг значно нижча, тому це є головним фактором, що негативно впливає на здоров'я сільського населення.

Таблиця 1

Динаміка основних показників охорони здоров'я Вінницької області

Показники	1991	2001	2006	2007	2008	2009	2009р. до 1991р., +/-
Кількість середнього медичного персоналу, осіб на 10 тис. населення	121,2	111,7	111,7	112,2	105,8	121,2	-
Кількість лікарняних закладів, одиниць	208	135	129	130	131	128	-80
Кількість лікарняних ліжок на 10 тис. населення	134,1	90,2	92,1	92,8	93,3	89,1	-45
Кількість лікарських амбулаторно-поліклінічних закладів, одиниць	338	330	351	355	355	332	-6
Кількість станцій (відділень) швидкої медичної допомоги ²	47	46	45	45	45	45	-2
Кількість осіб, яким надано допомогу (амбулаторно та під час виїздів швидкої медичної допомоги) на 1000 населення	345,5	331,5	317,9	325,4	329,2	327,5	-18

На етапі формування трудового потенціалу важливе значення має освіта. Кількість дошкільних навчальних закладів по районах на початок 2009 року порівняно з 1996 роком зменшилась на 208, проте починаючи з 2006 року відбувається постійне їх збільшення. Кількість загальноосвітніх навчальних закладів в період у 2001 році збільшилась, та починаючи з 2008 року має тенденцію до зменшення. Кількість професійних навчальних закладів починаючи з 2006 року становить 38 та не змінюється, проте зменшується кількість учнів, що навчаються в них. Кількість навчальних закладів I-II рівня акредитації зменшилась у 2008 році порівняно з 1996 роком на 11, а кількість студентів, що навчаються в них зменшилась на 6,9 тис. осіб. Область має 5 вищих навчальних закладів, а кількість студентів в них за останні 5 років зросла на 19,2 тис. осіб [3, с.511].

Випуск спеціалістів для сільського господарства ВНЗ I-II рівнів акредитації, починаючи з 2005 року, підвищується (рис.2), тоді як ВНЗ III-IV рівнів акредитації навпаки – знижується.

У 2008 році новим сільськогосподарським професіям у Вінницькій області навчилися 260 осіб, що становить 0,6% до облікової кількості штатних працівників, тоді як в промисловості цей показник становить 4180 осіб – 6% до облікової кількості штатних працівників промисловості області. У сільському господарстві підвищили кваліфікацію 432 особи – 1% до облікової кількості штатних працівників, тоді як у промисловості 5388 осіб або 7,8% до облікової кількості штатних працівників [3, с.435].

Таблиця 2

Динаміка закладів освіти Вінницької області

Навчальні заклади	1996	2001	2006	2007	2008	2009	2009р. до 1996р., +/-
Дошкільні заклади - у містах	263	192	168	169	170	170	-93

- по районах	720	503	476	483	508	512	-208
Загальноосвітні навчальні заклади	1116	1072	1040	1035	1025	1012	-104
В них кількість учнів, тис. осіб	244,8	243,9	203,8	193,3	182,4	172,7	-72,1
Професійно-технічні навчальні заклади	40	34	38	38	38	38	-2
В них кількість учнів, тис. осіб	19,8	21,1	21,2	20,5	20	19,9	0,1
Вищі навчальні заклади I-II рівень акредитації	29	26	20	19	19	18	-11
В них студентів, тис. осіб	24,0	22,8	17,8	17,7	18,1	17,1	-6,9
III-IV рівень акредитації	5	5	5	5	5	5	-
В них студентів, тис. осіб	19,4	25,6	39,8	40,3	40,9	38,6	19,2

Показники навчання сільськогосподарським професіям та перекваліфікації досить низькі порівняно з відповідними показниками промисловості по області, тому сільськогосподарські підприємства повинні збільшувати кількість висококваліфікованих та перекваліфікованих фахівців, оскільки це основні показники, що показують рівень освітченості працівників даної галузі та забезпечуватимуть його розвиток.

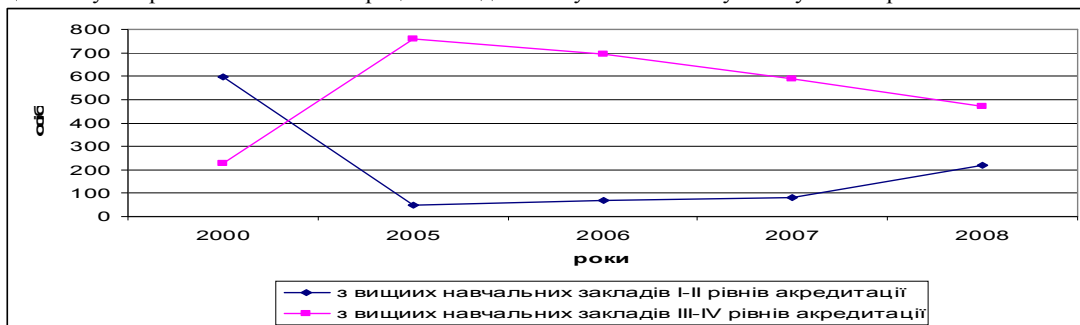

Рис. 2 Випуск спеціалістів з вищих навчальних закладів у галузі сільського господарства

Аналізуючи динаміку найманих працівників в сільському господарстві (рис.3), слід вірити, що всі вище вказані проблеми (скорочення сільського населення, низька якість надання медичних послуг, мала кількість випуску спеціалістів з сільськогосподарських навчальних закладів) призвели до зниження кількості найманих працівників більш ніж в 2 рази (на 123,4 тис. осіб) за останні 8 років [3, с.513].

Рис. 3 Динаміка кількості найманих працівників в сільському господарстві Вінницької області

Використання трудового потенціалу сільського господарства Вінницької області можна прослідкувати, порівнюючи кількість найманих працівників даної галузі з іншими основними видами економічної діяльності (рис.4).

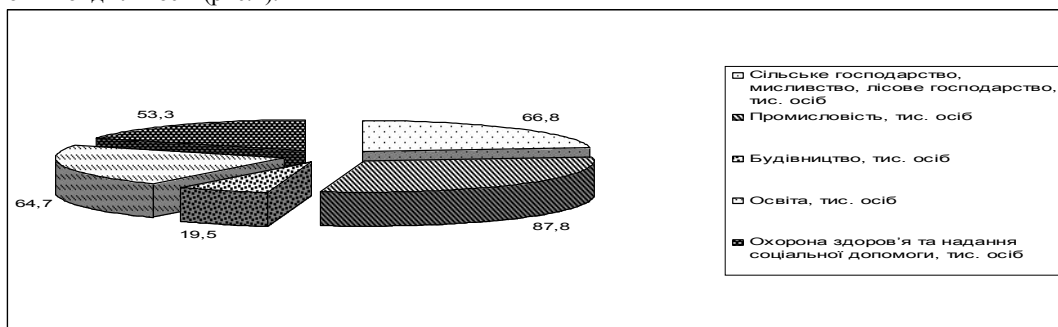

Рис. 4. Кількість найманих працівників за видами економічної діяльності у 2008 році (тис. осіб)

Аналізуючи рис. 4. слід відмітити, що у 2008 році кількість працівників, зайнятих в промисловості перевищує кількість працівників зайнятих у сільському господарстві на 24%. Проте, чисельність працівників зайнятих у сільському господарстві на 3% більше, ніж у сфері освіти, на 20% більше, ніж у сфері охорони здоров'я та на 71% більше, ніж у будівництві [3, с.434].

Зважаючи на те, що Вінницька область має багато ресурсів для розвитку сільського господарства, а використання їх йде не на повну потужність, тому населення сільської місцевості змушене мігрувати у міста, шукаючи інші види заробітку.

Висновки: Відтворення трудового потенціалу сільських територій області має забезпечити відповідність між попитом на працю та її пропозицією. Тому воно повинно підтримуватись належною соціальною політикою держави щодо охорони здоров'я (наявність необхідної кількості лікарських амбулаторно-поліклінічних закладів та якість надання в них медичної допомоги), формуванням висококваліфікованих фахівців в сфері сільського господарства, шляхом оновлення змісту та якості освіти в аграрних вузах. Керівництво області має звернути увагу на створення більшої кількості робочих місць та належних умов праці, що є також важливим фактором у процесі відтворення трудового потенціалу сільськогосподарських підприємств.

Література

1. Костаков В., Попов А. Интенсификация использования трудового потенциала // Социалистический труд. – 1982. – № 7. – с. 58 – 64.
2. Жибак М.М. Характеристика основных етапів відтворення трудового потенціалу Західного регіону України // Економіка АПК – 2009. – № 6. – с.20 – 24.
3. Статистичний щорічник Вінничини за 2008 рік / За ред. С.Н. Ігнатова; Державний комітет статистики України. – Вінниця, 2009. – 632 с.
4. Якуба К.І. Життєвий і трудовий потенціал сільського населення України. Теорія, методологія і практика. – К.: ННЦ ІАЕ, 2007. – 362 с.

СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА У ВІННИЦЬКІЙ ОБЛАСТІ

Нагорна Ю.

Науковий керівник: Скорук О.П., к.е.н., доцент

Відображено розвиток малого та середнього підприємництва у Вінницькій області в сучасних умовах глибоких ринкових перетворень. Визначення ролі малого підприємництва у господарській діяльності, створення сприятливого середовища для формування та функціонування суб'єктів малого підприємництва та проблемні питання розвитку малого підприємництва.

Вступ. В сучасних умовах глибоких ринкових перетворень стоїть актуальне завдання – використання переваг підприємницького сектору як мобільної, гнучкої та ефективної системи господарювання, організації товаровиробництва, торгівлі, послуг і інших видів підприємницької діяльності для піднесення та структурної перебудови економіки регіону, підвищення рівня зайнятості та добробуту населення.

Виклад основного матеріалу. В області закріпилась позитивна тенденція розвитку малого підприємництва, характерною особливістю якої є випереджаючий розвиток суб'єктів підприємницької діяльності – фізичних осіб.

Вінниччина посідає 11 місце за питомою вагою у загальній кількості суб'єктів підприємницької діяльності України, яка зросла з 3,4% у 2006 році до 3,6% в 2008 році. Всього в області діє 93,1 тис. одиниць суб'єктів малого підприємництва, з яких 7,9 тис. малих підприємств, 83,9 тис. - фізичних осіб-підприємців та 1,3 тис. фермерських господарств. Проти 2006 року, кількість суб'єктів малого підприємництва збільшилась на 12,8%. Збільшення відбулось, в основному, за рахунок фізичних осіб-підприємців, кількість яких зросла на 14,7%. [1, Ст. 17-18].

Динамічний розвиток підприємництва в області забезпечив покращення рейтингу області за показником кількості суб'єктів малого підприємництва на 10 тис. осіб наявного населення. Область перемістилась з 17 (2006 рік) на 11 місце (2008 рік). Кількість суб'єктів малого підприємництва на 10 тис. осіб наявного населення становить 555 одиниць, що на 1 одиницю, або 1% більше, ніж в середньому по Україні (554 одн.). (Житомирська обл. – 520 одн., Тернопільська обл. – 444 одн.).

Надходження до місцевих бюджетів від діяльності малого бізнесу за відповідний період 2008 року зросли на 59,7 млн.грн., або на 43,6%, а їх частка в загальних надходженнях становить 20%.

Протягом 2008 року 3263 суб'єктів підприємницької діяльності - юридичних осіб та 40018 фізичних осіб - підприємців працювали за спрощеною системою оподаткування. В 2008 року від платників єдиного податку надійшло до бюджету 86,6 млн.грн., що на 29,9% або на 19,9 млн.грн. більше, ніж за відповідний